

به مناسبت روز بزرگداشت ابونصر فارابی آغازگر عقلانیت در سنت ایرانی

فارابی یکی از بزرگ‌ترین دانشمندان جهان اسلام به‌شمار می‌رود که با نظریه «مدینه فاضله» شناخته می‌شود.

فارابی یکی از بزرگ‌ترین دانشمندان جهان اسلام به‌شمار می‌رود که با نظریه «مدینه فاضله» شناخته می‌شود. اهمیت و جایگاه فارابی در تاریخ تفکر اسلامی، به سبب طرح نوین او در پهنه اندیشه فلسفی و دانش سیاسی روزگارش بوده و در حقیقت فلسفه مدنی او نخستین و واپسین گام در جهت تأسیس و تدوین نظامی از اندیشه عقلی درباره مدینه در دوره اسلامی است.

فارابیابونصر محمدبن محمد فارابی در ۲۵۹ هجری قمری در شهر فاراب خراسان دیده به جهان گشود. او دوره تحصیل خویش را در فاراب و بخارا گذراند و شغل قضاوت را انتخاب کرد. این فیلسوف گرانقدر علاقه بسیاری به یادگیری فلسفه داشت و این امر سبب شد تا وی برای فراگیری این علم راهی بغداد شود و سال‌های زیادی را در آنجا صرف مطالعه و کسب معرفت کند و با بهره‌گیری از استادان برجسته آن روزگار علوم گوناگون را فرا گیرد. وی پس از مدتی راهی حران شد و در کلاس درس یوحنا بن حیلان حکیم نصرانی، حضور یافت تا آنکه بعد از درگذشت او دگربار به بغداد بازگشت. فارابی در این هنگام آموزه‌های مختلفی درباره فلسفه، زیست، پزشکی، ریاضیات و موسیقی کسب کرد و در کنار آشنایی با زبان‌های عربی، فارسی، ترکی و کردی؛ زبان‌های یونانی و سریانی را فرا گرفت.

وی از میان علوم مختلف بیشترین تخصص را در زمینه فلسفه، منطق و زیست داشت، ابونصر فارابی نخستین فیلسوف اسلامی است که به ترجمه آثار علمی و حکمت یونان به زبان عربی پرداخت. وی کتاب‌های ارسطو را بسیار دقیق مطالعه و پس از بارها خواندن و تفکر عمیق به آنان اشراف کامل پیدا کرد. این روشنفکر ایرانی حقیقت فلسفه را واحد می‌دانست به این معنا که علم فلسفه دارای وحدت است؛ او برای اثبات این امر دلیل‌های زیادی بیان کرد که از جمله آنها می‌توان نگارش کتاب «الجمع بین رایای الحکیمین افلاطون الالهی و ارسطو» را نام برد، وی در این اثر تلاش داشت میان آرای افلاطون و ارسطو توافق به وجود آورد.

این زبان‌شناس برجسته با کوشش فراوان موفق شد لقب معلم ثانی یا معلم دوم را از آن خود کند. پیش از او، ارسطو به عنوان معلم اول دست یافته بود، ابونصر فارابی توانست آثار و دیدگاه‌های افلاطون و ارسطو را ترجمه کند و با افزودن اطلاعات خود، تأثیر زیادی بر فیلسوفان دیگر همچون ابن سینا و ابن رشد بگذارد. این فیلسوف گرانقدر با شناخت فلسفه یونان، علوم اسلامی و بهره‌گیری از افکار خویش، مکتبی تازه را از حکمت ارسطویی، نوافلاطونی و اسلامی بنیانگذاری کرد و با برداشتن گامی بلند در فلسفه اسلامی راه را برای دیگر فیلسوفان پس از خود هموار ساخت. آموزه‌های دینی بر تفکر فلسفی ابونصر فارابی بسیار تأثیرگذار بود؛ او یافته‌های عقلی خویش را با آن هماهنگ ساخت و اینگونه راه نوینی را در مکتب فلسفی آن دوره بنیان نهاد.

این شخصیت بزرگ اسلامی کتاب‌ها و رساله‌های فراوانی را در زمینه‌های گوناگون نوشت، او از خویش آثار گرانقدری همچون الحیل الروحانیة و الاسرار الطبیعیة فی دقایق الاشکال الهندسیة در حوزه ریاضی، ما یصحّ و ما لایصحّ من احکام النجوم در علم ستاره‌شناسی و شرح العبارة ارسطو در حوزه علم منطق را به یادگار گذاشت. وی در کتاب احصاء العلوم، معانی افکار ارسطو را شرح داد و به بیان آن چه که فیلسوفان پیش از او درباره فلسفه معلم اول تحلیل نکرده بودند، پرداخت. این فیلسوف گرانمایه به هنر موسیقی نیز اشراف کامل داشت و به خوبی قادر به نواختن سازهای گوناگون بود که کتاب قانون یکی از اثرهای ماندگار وی در زمینه موسیقی است. سرانجام ابونصر فارابی فیلسوف برجسته ایرانی پس از عمری تلاش در راه اعتلای فلسفه و علوم در ۳۳۹ هجری قمری در دمشق چشم از جهان فرو بست.